

Varga László Edgár

„NEM ÉRDEKEL SENKIT AZ IGAZI ARCOM”

BESZÉLGETÉS ALBERT CSILLÁVAL, A KOLOZSVÁRI
ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ SZÍNМŰVÉSЗÉVEL

Ma volt próbád?

Ma kivételesen nem, de egyébként vasárnap mindig van.

Marad egyáltalán szabad időd?

Te vagy a második ember, aki ezen a héten rákérdez a szabadidőmre. Úgy látszik, valamit üzeni akar a világegyetem.

Ezek szerint nincs.

Nem sok van. Vagyis van, de az a baj, hogy előreláthatatlanul támad. Ha például tudtam volna előre, hogy ma és holnap szabad leszek, lehet, hogy elutazom. De ha van szabad időm, akkor meg ott van a pánik, hogy jól ki kell használni. Fel kell hívni a barátokat, el kell olvasni azt a nyolcvan könyvet, ami elő van készítve, kellene takarítani, mert lassan már be kell mutatkoznom a porszívónak... Úgyhogy inkább nem csinálok semmit.

Hova utazol, amikor teheted?

Haza, Csíkszeredába. De most Pestre mentem volna, mert a múlt nyáron szerepeltem egy filmben, és ezt most mutatják be egy zárt körű vetítésen a színészeknek.

Mesélj erről a filmről.

Jeles András filmjéről van szó. Az a címe, hogy *Rossz árnyék*. Jeles András a hetvenes években csinált egy csomó jó filmet, aztán egyszer csak elege lett a rendszerből, és abbahagyta. Azóta színházban rendez és tanít. Hosszú idő után ez az első filmje. Nagyon furcsa humora van, vagány ember. Ez a film szerintem róla szól, de lehet, hogy ezt csak én látom bele. A főhős egy fiatalember, akinek furcsa megérzései vannak, nagyon furcsa

viszonya van a szüleivel, igazából nehéz lenne elmondani, miről is szól pontosan. Én egy sorsjegyarust alakítok benne.

Milyen a viszonyod a filmhez?

Van egy nagy ablaküveg, nézek keresztül rajta, és úgy vágyom oda, hogy bolondulok meg, de úgy érzem, hogy még nem sikerült áttörnöm ezt az üveget.

Jeles Andrással hogyan kezdődött az együttműködés? Azt nyilatkoztad valahol, hogy nem szeretsz meghallgatásokra járni.

Nem, de erre elmentem. De tényleg nem szeretem a castingokat. Úgy érzem, nem tudom jól csinálni. Sosem tudom, mit akarnak látni, én meg nagyon akarok mutatni valamit. De amikor meghirdetnek egy-egy ilyen, és nem megyek el, utána lelkiismeret-furdalásom van, hogy elszalasztom a nagy lehetőséget.

Akkor mi kell neked, hogy áttörd az üveget?

Nálam a színházban is sokáig tartott, mire beindult a dolog. Itt voltam már pár éve a kolozsvári színházban, és még mindig nem találtam a hangomat. Nálam ez több időbe telik. Ez a mostani film már egy lépés. A következőben talán már nagyobb feladatot kapok. De azt látom, hogy én mindig nagyon hosszan futok rá az új dolgokra. Szóval időre van szükségem elsősorban, és magammal kell megharcolnom, hogy ne érezzem annyira kellemetlennek a meghallgatásokat.

A színházban mi volt az áttörés?

A *Megöltem az anyámat* című előadás. Úgy fogtam hozzá, hogy nem tudtam, mi lesz belőle, de nem is érdekelt, mert a lényeg az volt, hogy lecsapoljam a bennem összegyűlt energiát. Ha ez nem sikerül, akkor vagy itt hagyom a színházat, vagy beleesek egy olyan önsajnálta, depresszióba, ami nem visz előre. Mondjuk két évbe telt, mire elkészült az előadás, de megérte. Attól kezdve valami elindult bennem is, és gondolom, a rendszer is látta, hogy többet is vállalhatok, mint amit addig rám bízta.

Azt az előadást Dimény Áronnal közösen csináltátok, aki szintén szerepel benne, de nem volt külön rendező.

Valahogy úgy kell elképzelni ezt a folyamatot, hogy Áron folyamatosan kint ült és nézett. Emiatt neki nagyon nehéz volt aztán, amikor egyszer csak be kellett jönni, és játszani. De én valahogy hiszek abban, hogy van olyan színház, amihez nem kell rendező. Van egy ilyen „önvallomás-színház”, vagy nem is tudom, minek nevezzem. A lényeg, hogy legyen egy szöveg és egy ember, aki ezzel kezdeni akar valamit. De a *Megöltem* esetében nagyon fontos volt Áron segítsége, és az, hogy folyamatosan beszél-

gettünk a szövegről és a lehetőségeiről – szerintem ebből a dialógusból jött létre az egész előadás.

Áron téged az egyetemen is tanított, nyilatkoztad is valahol, hogy egyfajta mesterednek tartod. Arra vagyok kíváncsi, hogy mi az, amiben nem értesz egyet vele a színházzal kapcsolatban.

Én sokkal fanatikusabb vagyok, sokkal jobban pattogok, gyorsabb vagyok és türelmetlenebb. Ő megfontoltabb, tud időt hagyni a dolgoknak. Én ezt nem mindig értem, és nem mindig tartom jó ötletnek. Mostanában az őszinteség felé keresgélek a színpadon, és látom, hogy ebben viszont kicsit másképp látjuk a dolgokat. Ő sokkal inkább karakterekben gondolkodik, legalábbis én így érzem. „Színháziban” gondolkodik, míg én most már inkább csupaszabb formákban kezdek hinni.

Nem szereted a díszleteket?

Nem hiszem, hogy föltétlenül szükség van rájuk. Ha egy színész ül egy széken, tudja, miről beszél és mit akar mondani, az pont olyan érdekes lehet üres térben is.

Az államvizsga-dolgozatodat mégis maszkokból írtad.

A maszk, az nagy csoda! Azt hiszem, másodéves voltam, amikor elkezdtünk ezzel foglalkozni, és egészen negyedévig folytattuk a témát. Kezdtük a grimaszokkal, aztán félmaszkok, egészmaszkok, végigjártuk az egész témakört, eljutottunk egészen a japánokig. Amikor befejeztük az egyetemet, elmentem egy commedia dell'arte workshopra Ferrarába, Olaszországba. A legelső szerepem Roberte volt a Tompa Gábor rendezte *Jacques vagy a behódolásban* – az is maszkos szerep volt. A maszkokat nem engedem el, a mai napig nagyon érdekelnek, szerintem most csak stagnál egy kicsit ez a téma. Egy nagy-nagy talány nekem, hogy hogyan működnek. Ha jól használják, a maszknak is ugyanolyan hatása, ereje lehet, mint egy emberi arcnak, semmivel sem kevesebb.

A hétköznapi életben milyen gyakran viselsz maszkot?

Hát elég gyakran. De sokan vagyunk. Ebben van önvédelem, túlélés, szeretetértés, megfelelési kényszer... „Színész vagy, édes fiam” – vannak elvárások... Most van maszkom szerinted?

Azt hiszem, nincs.

Nem mindig van rajtam. De faszább csaj vagyok, amikor rajtam van.

Színház az egész világ?

Az.

Tetszik a színdarab?

Nyitok egy zárójelt: engem mindig akkor kértek fel interjúra, amikor épp volt valami konkrét előadás vagy díj, amiről lehetett beszélni. Amikor te elhívtál, hogy beszéljünk, azon gondolkodtam, hogy én most nem vagyok egy jó időszakomban. Azokat a helyzeteket, amikben most benne vagyok, nem föltétlenül sikerként élem meg. Azon gondolkodtam, hogy találkoznunk, és nekem beszélnem kell majd valamiről, amiről jelenleg nem nagyon tudok jó dolgokat mondani. Visszatérve a mindennapi színdarabhoz: tudod, aki nem visel maszkot, azt előbb-utóbb beskatulyázzák, ráadásul negatívan. Azt vettem észre, hogy az boldogul, akinek nagyon jó a maszkja. Mindenki annyira el van foglalva a saját ügyes-bajos dolgaival, hogy igazából nem érdekel senkit az igazi arcom, az őszinte véleményem vagy az, hogy hol tartok én most az életemben. Ettől függetlenül a világ szerintem nem rossz és nem is jó, nagyjából mindig ugyanolyan, ahogy a színház is. A te döntésed, hogy hogyan érzed magad benne, hogy épp milyen a színdarab, bár nyilván attól is függ, hogy épp milyen szerepeket, feladatokat osztanak rád.

Ezek szerint rád most rossz szerepeket osztottak?

Többet szeretnék. Feladatokat szeretnék. Most van egyfajta stagnálás, ami ugyan néha kell, de úgy érzem, hogy ez most nem tesz jót nekem. És ez nem szemrehányás akar lenni a színház irányába, egyszerűen most kezdem megfogalmazni magamnak, hogy nekem több kell. És most kell több. Nincs időm várni. Volt időszak az életemben, amikor vártam évekig, amíg feladatot kaptam, de most nincs időm várni.

Azt nyilatkoztad, hogy a legelső szerepedet a kolozsvári színházban (Roberte a Jacques vagy a behódolás) kudarként élted meg. Mi volt a baj?

Nagyon fiatal voltam, épp kikerültem az egyetemről, de még semmit nem tudtam a szakmáról. Azt hiszem, ezt a szakmát csak úgy lehet megtanulni, ha időt adsz neki. El kell kezdeni a kétmondatos szerepekkel, és folyamatosan lopkodni, tanulni kell a tapasztalt kollégáktól. Én akkor még semmit sem tudtam, és bekerültem egy olyan produkcióba, amiben csak nagy nevek voltak: Csíky Bandi bácsi, Panek Kati, Boér Ferenc, aki első-éven tanárom volt, Senkálzky Bandi bácsi és ott volt Tompa Gábor rendezőként. Olyan VIP-szekcióba kerültem, hogy csak néztem ki a fejemből. Ott voltam a kis frusztrációimmal meg a lassan beinduló bioritmusommal, és nem volt ahogy felnőjek ehhez a feladathoz, bármennyire is pedáloztam. Aztán ennek következtében évekig alig kaptam lehetőséget, mert azt gondolták, hogy nem bírom meg.

Jelenleg a negyedik Visky András-drámában szerepelsz: a Megöltem az anyámat, az Alkoholisták és a Caravaggio Terminal után a szatmári színház égisze alatt bemutattad a Pornót is. Mi az, ami az András szövegeiben téged megfog?

A *Megöltemet* és a *Pornót* elsősorban azért szeretem, mert András nagyon jó női szerepeket ír. Van valamiféle finom érzékenység benne, ráérez arra, hogy hogyan kell megírni egy szöveget egy nőnek. Ugyanakkor nagyon szeretem azt is, hogy nem lineárisak a darabjai, összevissza ugrál időben, sokszor az is talány, hogy mi mi után következik, ami nagy kihívás szerintem abban, hogy hogyan építsd fel a szereplődet. Ugyanakkor nagyon sok karaktert ír bele egy szereplőbe, sok a váltási lehetőség. És szeretem azt is, amikor nagyon szikárak a szövegei, amikor már szinte vers a szöveg. A *Pornót* egyébként felolvasásként kérte a budapesti Ars Sacra Fesztivál, de túl kevésnek tűnt nekem, ha csak felolvasom a szöveget, így Antal Attila nagybögőssel írtunk hozzá zenét. Ami úgy nézett ki, hogy néztük a szöveget, én mondtam, hogy ehhez vagy ahhoz a részhez milyen zenét képzelek el, ő pedig jött javaslatokkal. Ami így megszületett, az nagyon tetszett a szervezőknek, és vissza is hívtak a következő évi fesztiválra. Akkor azt mondtam, hogy nem szeretném még egyszer felolvasni, hiszen van rá egy évünk, hogy rendesen megcsináljuk. Visky Andrásnak nem nagyon volt ideje ezzel foglalkozni, úgyhogy elkezdtek ketten Attilával. A hivatalos bemutató a Bethlen Téri Színházban volt, azt már látta a szatmári színházigazgató, aki elkérte a produkciót, hogy bekerülhessen a repertoárjukba. Akkor került fel nagyszínpadra, és ezen a részen kapcsolódott be András is, ő irányította a „nagyszínpadosítást”.

Énekelsz még?

Hát ebben az előadásban énekeltem egy nagyon keveset, de amúgy sajnos már rég nem.

Egyéb művészeti ágakkal kacérkods?

Rajzolgatni szoktam. Illetve furcsábbnál furcsább ajándékokat szoktam készíteni például bemutatók alkalmával a kollégáknak. Most akarok csinálni egy blogot ezekből. De amúgy nem igazán csinálok egyebet, jó volna pedig. Viszont amikor például a *Pornó* vagy a *Megöltem* kapcsán belekerülök egy komplexebb alkotási folyamatba, akkor minden van, zene is, rajz is. Ilyenkor egy kicsit kiélem az összes tehetségemet.

Volt olyan drámai karakter, akit lerajzoltál?

Általában lerajzolom őket, legalábbis azokat, akiket én játszom. Sőt, ahogy a román mondja, egy egész fişa personajului-t csinálok nekik, kita-

lálom például azt is, mit esznek reggel. Körbepárnázom őket történetekkel, ez nekem fontos.

A rajzok nagyon másabbak, mint te?

Igen.

Nem szereted magadat játszani?

Nem, de éppen ez most a kihívás szerintem. Sokkal könnyebb karaktereket játszani, viszont úgy érzem, hogy az őszinteség felé kellene vezetessen a következő lépés. Egyszer Visky Andrással beszélgettünk az *Alkoholisták*ban játszott szerepemről, és elmondtam neki, hogy azért szeretem azt a karaktert, mert olyan jól meg lehet bújni mögé. Erre ő azt mondta, hogy nem érti ezt a kényszert a rejtőzködésre. Viszont a színház eleve arról szól, hogy megcsinálsz és felmutatsz valamit, ami más, mint te. Mért lenne bárki kíváncsi arra, hogy milyen vagyok én valójában? Aztán jön egy *Home-made* című előadás, ami jól felforgatja az életedet, a szüleiddel való viszonyodat, és elkezdesz gondolkodni, hogy lehet, mégiscsak vannak emberek, akik kíváncsiak az őszinteségre, ez talán egy új út lehet. Úgy érzem, most ezt az utat kellene járnom. Miközben most is kételkedem benne, hogy elég erőteljes lehet a színpadon a civiltás, amihez persze hozzájárul az iskola is, amiben felnőttem, és az itteni színházi nyelv.

Van olyan szerep, amit semmiképpen sem játszánál el?

Nincs.

Van-e olyan szerep, amitől félsz?

De, de annál inkább el akarom játszani. Azokat igazán. Például jöhet bármi, ami Shakespeare.

Shakespeare-t lehet maszkban játszani?

Szerintem lehetne.

Csehovot?

Szerintem még Csehovot is. Érdekes, mert Csehovot nagyon sokáig nem szerettem. Aztán amikor a *Ványát* elkezdtek próbálni, nagyon belehabarodtam. Tudod, vannak a *Ványában* német mondatok is, így a próba-folyamat alatt én elkezdtem németül olvasni Csehovot, és akkor került igazán közel hozzám, valószínűleg azért, mert nem az anyanyelvemen olvastam, és emiatt el tudtam tartani magamtól. Persze, amikor nem szerettem, abban volt egy kis lázadás is: ha már mindenki Csehovot szereti, akkor én azért sem.

A Ványa bácsiban játszottad a dajka szerepét is, aztán pedig Szonyát. Milyen érzés ugyanazt a történetet különböző karakterek szemszögéből megélni?

Van ennek egy nagyon rossz technikai oldala. Amikor már Szonyát játszottam, akkor is mindig ugrásra készen voltam a dajka végszóira. De ebben az esetben szerencsés voltam, mert szerintem a dajka és Szonya nagyon hasonló karakter. Tudod, hogy ha Szonya megöregszik, biztos dajka lesz, a dajka pedig biztos Szonya volt fiatalabb korában. Majdnem ugyanaz a két szereplő, csak máshol tartanak az életükben.

Bened mennyi Szonya van?

Szerintem én eléggé Szonya vagyok. Talán ezért is kellett megtaláljon előbb-utóbb ez a szerep, még ha rövid időre is. De megnyugtat az, hogy mások is mondták már magukról, hogy ők Szonyák. Azt hiszem, ez egy fázis az életben, egy ideig mindenki egy kicsit Szonya, aztán továbblép. Az biztos, hogy nem kellett nagyon sok maszkot felrakjak ehhez a szerephez.

A Verespataokban egy idős román nénit játszottál, a Viktor, avagy a gyermekuralomban a hatéves Esztert, voltál Szonya, dajka, a Csipkében mamó, mindegyiket hitelesen alakítottad. Azt nyilatkoztad viszont, hogy félsz a nagyon nőies szerepektől. Pedig már csak ez hiányzik neked, hogy meglegyen a teljes repertoár.

Vagy nem találtam még meg azt a rendezőt, aki ezt az ajtót ki tudta volna nyitni, vagy bennem vannak előítéletek. A félelmet azért nem mondom, mert félelemből szoktam dolgozni. Valószínűleg a saját magammal való viszonyomból adódik, bennem van a gát. Az új előadásban, a *Vakok*-ban például egy plázacica jellegű szereplőt kell játszanom, elég sokat megmutatva magamból fizikailag. Ha én választhatnék, biztos nem ezt választanám. Valahogy ez az a szerepkör, amire nem vagyok kíváncsi. Nem nézem az úton ezeket a lányokat, nem keresem magamban az empátiát irántuk. Viszont egy öreg bácsit órákig tudok figyelni, nézem, hogyan megy az utcán, hogyan használja a kezét. A gyerekeket is nagyon szeretem figyelni, hogy mit csinálnak, milyenek. Valószínűleg ezért könnyebb nekem a két véglet, mert többet foglalkozom velük.

És ha nem plázacica, hanem mondjuk Jelena Andrejevna?

Érdekelni érdekel, de nem gondolom, hogy az nekem való szerep. Valószínűleg én állok a saját magam útjában. Amúgy is sok szerepemnél érzem azt először, hogy valaki másnak kéne játszania. Nagyon sokat rágódom, sokféle hangulaton megyek át, amíg eljutok addig, hogy összeforrjak vele. Nagyon messziről indulok mindig.

Miért fontos a félelem?

A félelem azért fontos – és szándékosan nem a szorongást mondom, mert az csak akadályoz –, mert a megfelelő pillanatban „odakapcsol”, tu-

datosítja benned, hogy hol vagy, ki vagy. Feltesz bizonyos kérdéseket benned. A félelem szerintem jó dolog. Amitől félek, abból mindig ki tud rugyezni valami.

Félsz attól, hogy elmúlik a félelem?

Persze. Sokszor nincs, és olyankor nagyon rossz. Olyankor mindig úgy érzem, hogy nem él a figura, nem élek én, nem őszinte az egész. Mintha hiányozna a dobogás belőle. A félelemtől viszont nagyon jelen tudsz lenni.

A szorongást mennyire volt nehéz leküzdeni a színpadon?

Általában a hangom elárulja, hogy mennyire sikerül. De most már jól kezelem ezt a dolgot. Van egy rituálém előadások előtt, egy komplexebb mozgássorozat, amit végigcsinálok, mindig végiggondolom a testemet a lábujjamtól a fejem búbjáig, szkennelem gondolatban a belső szerveimet is, és nagyon fontos a légzésem. De persze előadástól is függ, hogy pontosan milyen előkészületet igényel, mennyire kell például bemelegíteni.

Sok olyan drámát olvasol, amit éppen nem játszol?

Egy időben csak drámát olvastam, aztán nagyon haragudtam magamra ezért. Amúgy is nagyon be vagyunk zárva a színházba, ezzel pedig még jobban bezártam magam. Ha ennyire benne vagy a drámákban, akkor a próza egy idő után már unalmasnak tűnik. Nagyon tudatosan eltávolodtam ezért a drámáktól, és mostanában elég sok prózát olvasok. De még ebben is ott a színház, mert mindig keresem a következő felolvasásra váró anyagot.

Kiket olvasol?

Most egy kicsit jobban beleástam magam Tompa Andrea könyveibe, mert Dimény Áronnal felolvastuk a *Fejtől s lábtól* című regényének a rövidített változatát. De nagyon szeretem például Arany Jánost. Ő az egyik kedvencem, nyár nem telik el úgy, hogy a *Toldit* ne olvassam újra. Szeretem Móriczot és Mikszáthot is, csak ők nem annyira frissek, mint Arany.

Aranyt kortársabbnak érzed?

Sokkal!

Ha nem színész volnál, mi lennél?

Fogalmam sincs. Szerinted mi lennék? Semmi. Vagyis biztos lennék valami, mert nagy túlélő vagyok, de nem tudom elképzelni.

És ha nem Kolozsváron játszánál, akkor hol játszánál szívesen?

Szabadkán.

Urbán András miatt?

Nem kizárólag Urbán miatt, egyszerűen nagyon szeretem azt, ahogyan ott keresgélnek, kísérleteznek, azt az egész színházi nyelvet, amit kialakítottak.

Szeretted az Urbán által Kolozsváron rendezett Ivanovék karácsonyát?

Nagyon!

Csak azért kérdezem, mert valahol azt nyilatkoztad, hogy nagyon nehéz neked a színpadi meztelenséget elviselni, ebben az előadásban pedig el kellett viselned.

Nyilván nem volt könnyű, meg kellett harcolni vele, de ezen kívül annyi minden mást csináltam, annyira színes volt az, amit kért tőlem András az előadás folyamán – egyik pillanatban nővérke voltam az örültek házában, a másikban a halott gyermekét sirató anya –, hogy még ez is belefért. Egyébként tudnék neked mesélni arról, hogy milyen érzés volt, amikor legelőször le kellett vetkőzni a színpadon. Nem egy leányálom. De ugyanakkor minden alkalommal értettem, hogy mi volt ennek a célja. Nem bántam meg. Sokkal meztelenebbnek éreztem magam például a *#hattýúdalban*, pedig ott ahhoz képest fel voltam öltözve.

Azt a rendezőt szereted, aki mindent előre megmond, vagy azt, aki hagyja, hogy kísérletezz?

Jobban ismerem az utóbbit, több ilyenrel dolgoztam, emiatt talán jobban is szeretem. De egyébként mindig alkalmazkodom az aktuális rendező munkamódszeréhez.

Nagyon jó emberismerő vagy?

Nem, mert nagyon naiv vagyok, nem feltételezek rosszat senkiről. Viszont rájöttem például, hogy a kezek nem tudnak hazudni. Az arcunkkal már megtanultunk hazudni, de a kéz és a hang sok mindent elárul. Viszont nem vagyok objektív, mert nagyon érzelmi alapon döntök.

Azt mondtad valahol, hogy elég vallásos vagy. Ez miben áll?

Nem külsőségekre kell gondolni, egyszerűen a neveltetésemből adódóan belém ivódott egyfajta vallásosság. Ha azt vesszük, a színész foglalkozásában is van valami szakrális, hiszen egy papírlapból teremtünk meg egy embert.